

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI
WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY

Prof. dr hab. Ewa Komorowska
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Szczeciński

Szczecin, 22.10.2024

Recenzja rozprawy doktorskiej **mgr Magdaleny Olkiewicz** pt. *Rola zespołów muzycznych w promowaniu języka kaszubskiego*, Gdańsk 2024, ss. 262

Rozprawa doktorska wykonana w dyscyplinie językoznawstwo pod kierunkiem promotora dr hab. Danuty Stanulewicz-Skrzypiec, prof. UG i promotora pomocniczej dr Joanny Rędzimskiej

Dysertacja doktorska mgr Magdaleny Olkiewicz wpisuje się swym zakresem tematycznym w zagadnienie ochrony języków zagrożonych, do których zaliczany jest również język kaszubski. W „Ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym”, język kaszubski – jako jedyny w Polsce – został uznany za język regionalny. Umożliwiło to objęcie go większą ochroną i zintensyfikowało działania promocyjne. Kaszubski, według różnych klasyfikacji, ma status języka zagrożonego. Przedmiotem opisu w niniejszej monografii staje się wielokierunkowa analiza zespołów muzycznych w kontekście promowania języka kaszubskiego w Polsce. Rozprawa ze względu na podjętą tematykę jest pionierska, brak jest bowiem – o ile mi wiadomo – zwartych opracowań na temat tekstów kaszubskich w piosenkach zespołów muzycznych i promocji za ich pośrednictwem języka i kultury kaszubskiej. Toteż już na wstępie gratuluję autorce – Magdalenie Olkiewicz – tematu i analizy, jak i Pani Profesor Danucie Stanulewicz, promotorce rozprawy, opieki naukowej nad tak istotnym dla kaszubszczyzny tematem.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska składa się z wprowadzenia, czterech rozdziałów teoretycznych, rozdziału metodologicznego oraz czterech rozdziałów

analitycznych, podsumowania, bogatej bibliografii, czterech aneksów i dwóch streszczeń: w języku angielskim i w języku polskim.

We wprowadzeniu autorka nakreśla cel pracy pisząc: „głównym celem pracy jest analiza roli muzyki kaszubskiej, przede wszystkim powiązanej z nią przynależności do kaszubskiego zespołu muzycznego, w nauce języka kaszubskiego i nabywaniu sprawności językowych oraz możliwości, jakie daje wykonawstwo muzyczne w zakresie promocji języka kaszubskiego. Praca ma na celu zbadanie, w jakim zakresie i w jakim stopniu udzielanie się w zespole kaszubskim wpływa na umiejętność posługiwania się językiem w poszczególnych sprawnościach językowych, takich jak mówienie, słuchanie, czytanie oraz pisanie. Oprócz określenia wpływu na umiejętność posługiwania się językiem, celem badania jest porównanie zakresu, w jakim język wykorzystywany jest przez członków zespołów w różnych sytuacjach życia codziennego obecnie, z zakresem, w jakim posługiwali się nim przed dołączeniem do zespołu”. Autorka w ramach opracowywanego tematu stawia hipotezę do zweryfikowania. Hipoteza ta zakłada istnienie znaczącego wpływu wykonywania muzyki kaszubskiej na znajomość, użycie i rozpowszechnianie języka kaszubskiego. Ponadto we wstępie zawarte zostały pytania badawcze typu: Czy członkowie zespołów znają język kaszubski? Jaki jest stopień znajomości języka kaszubskiego wśród członków zespołu? Czy znajomość języka kaszubskiego poprawiła się w trakcie udzielania się w zespole? Czy uczestnictwo w zespole ma wpływ na motywację do nauki języka? W jakim stopniu wykonywanie muzyki kaszubskiej ma wpływ na promocję i prestiż języka? Itd. Magdalena Olkiewicz określa również przyjętą metodę sondażu diagnostycznego. Technikami badawczymi są ankiety oraz wywiady. Badaniem ankietowym objęte zostały osoby należące do różnych zespołów kaszubskich.

Chciałabym pochwalić wprowadzenie do dysertacji, które zawiera dokładnie określony cel główny pracy i cele szczegółowe, hipotezę, pytania badawcze, metodę opisu oraz skrótowe przedstawienie struktury pracy. Już samo przemyślane wprowadzenie do dysertacji pokazuje nam Magdalenę Olkiewicz jako osobę precyzyjną i logiczną w opisie.

W rozdziale pierwszym pt. *Języki zagrożone – klasyfikacja i rewitalizacja* przedstawiono problematykę języków zagrożonych. Omówiono procesy związane z wymieraniem języków oraz przyczyny ich zaniku. Przedstawione zostały również różne sposoby klasyfikacji języków zagrożonych. Nadto zwrócono uwagę na różnorodność możliwości rewitalizacji i ochrony języków oraz zaprezentowano przykłady działań rewitalizacyjnych.

Drugi rozdział rozprawy doktorskiej pt. *Rola muzyki w zachowaniu języków zagrożonych. Przegląd literatury* poświęcony został roli muzyki w zachowaniu języków zagrożonych. W rozdziale tym autorka przeprowadziła przegląd literatury dotyczącej udokumentowanych

działań rewitalizacyjnych z wykorzystaniem działalności muzycznej. Omówione zostały, między innymi, projekty związane z muzyką w kontekście praktyk religijnych, wydarzeń kulturalnych oraz użycia muzyki jako narzędzia dydaktycznego w nauce języka.

Tematem rozdziału trzeciego stał się język kaszubski. Przedstawiono podstawowe informacje o tym języku, jego klasyfikacji i statusie. Omówione zostały również dane dotyczące użytkowników kaszubskiego. Poruszono też temat edukacji w zakresie języka kaszubskiego, jak również zagadnienie literatury kaszubskiej wraz z jej krótkim zarysem historycznym. Język kaszubski został przedstawiony w świetle opisanych wcześniej klasyfikacji języków zagrożonych, z uwzględnieniem różnych działań, które służą jego ochronie.

Rozdział czwarty pt. *Muzyka kaszubska* – ostatni z rozdziałów teoretycznych – zawiera najważniejsze informacje na jej temat tej muzyki. Autorka nakreśliła jej rys historyczny, historię badań oraz koncentruje się na omówieniu jej podstawowych cech. Nadto przedstawione zostały współczesne tendencje i nurty w muzyce kaszubskiej oraz jej wykonawcy.

Rozdział piąty pt. *Badania ankietowe i wywiady – podstawy metodologiczne* jest rozdziałem metodologicznym, w którym omówione zostały narzędzia wykorzystane w badaniu, sposób przeprowadzenia badań, jak i sposób analizy wyników. W rozprawie doktorskiej autorka zastosowała jako metodą badawczą sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem technik badawczych, takich jak badanie ankietowe oraz wywiad. Autorka szczegółowo omawia scenariusz wywiadu i strukturę kwestionariusza zastosowanego w badaniu ankietowym, jak również przedstawia sposób przeprowadzenia badań i analizy uzyskanych danych. Jak podaje autorka, badanie ankietowe przeprowadzone zostało wśród członków zespołów, w których repertuarze znajduje się muzyka kaszubska. Do analizy wzięto pod uwagę odpowiedzi 101 respondentów. Uczestnikami wywiadów były osoby związane z działalnością na rzecz promocji języka i muzyki kaszubskiej, czyli muzycy prowadzący zespoły kaszubskie o różnym charakterze.

Kolejne trzy rozdziały są rozdziałami analitycznymi i każdy z nich obejmuje odrębny zakres badań. W rozdziale szóstym pt. *Charakterystyka uczestników badania* uwaga została skoncentrowana na charakterystyce uczestników badania ankietowego pod wieloma względami: określenie ich wieku, płci, miejsca zamieszkania, danych dotyczących zespołów, do których należą, jak również szczegółowych danych na temat ich przynależności do zespołów muzycznych, znajomości języka kaszubskiego, a także przebieg nauki języka z uwzględnieniem edukacji instytucjonalnej.

W rozdziale siódmym pt. *Użycie języka kaszubskiego w zespołach* Magdalena Olkiewicz omawia zastosowanie języka podczas różnych aktywności i okoliczności związanych z działalnością zespołu, takich jak próby i koncerty, oraz poza próbami i występami. Scharakteryzowano również umiejętności językowe członków zespołów, związanych z tłumaczeniem tekstów, wymową kaszubską i wykonywaniem pieśni kaszubskich.

Rozdział ósmy pt. *Kontakt z językiem oraz kompetencje językowe przed dołączeniem do zespołu i obecnie* przedstawia analizę porównawczą użycia języka kaszubskiego oraz sprawności językowych respondentów przed dołączeniem do zespołu i obecnie. Przedstawiono także informacje na temat kontaktu z językiem, jaki mieli respondenci, zanim dołączyli do zespołu. Analizie poddane zostały dane dotyczące posługiwania się językiem kaszubskim w różnych sytuacjach niezwiązanych ściśle z działalnością w zespole (np. kościół, szkoła, urzędy, sklepy itd.). Ponadto zaprezentowano wyniki badań dotyczące oceny wpływu przynależności do zespołu na ogólną znajomość kaszubskiego i poszczególne sprawności językowe. W rozdziale tym skoncentrowano się na omówieniu znaczenia rozwijania sprawności językowych w opinii członków zespołów kaszubskich.

W ostatnim rozdziale badawczym pt. *Działalność muzyczna a promocja języka kaszubskiego. Głos prowadzących zespoły muzyczne* autorka omówiła dane z wywiadów przeprowadzonych z działaczami na rzecz muzyki i języka kaszubskiego. Uczestnikami badania byli: dr hab. Sławomir Bronk, Paulina Gierszewska i Joanna Gostkowska. Wypowiedzi rozmówców zostały poddane analizie pod kątem ich działalności muzycznej jako inspiracji i motywacji do nauki języka kaszubskiego, doświadczeń związanych z nauką kaszubskiego w zespole, postrzeganiem wpływu działalności na promocję języka oraz sytuacji użycia języka, jakie stwarza wykonywanie muzyki.

Podsumowanie rozprawy doktorskiej zawiera wyczerpujące informacje na temat roli zespołów muzycznych w promocji języka i kultury kaszubskiej. Magdalena Olkiewicz odniosła się w nim do przeprowadzonych badań i przedstawiła zasadnicze wnioski. Wyniki badań potwierdzają hipotezę, że zespoły muzyczne odgrywają niebagatelną rolę w zachowaniu i promocji języka kaszubskiego. Autorka po szczegółowej analizie materiału badawczego formułuje odpowiedzi na postawione we wstępie pytania pisząc, że zespoły muzyczne mają wieloaspektowy wpływ na promocję języka kaszubskiego. Po pierwsze, udzielanie się w zespole wpływa na nabywanie sprawności językowych i przyczynia się do zwiększania znajomości kaszubskiego wśród jego członków. Z badań wynika, że obszarami, w których zauważa się największy wzrost, są sprawności rozumienia kaszubszczyzny mówionej i pisanej oraz mówienia po kaszubsku, jak również zakres słownictwa. Również następuje wzrost

częstotliwości użycia kaszubskiego i zwiększenie zakresu jego stosowania. Członkowie zespołów deklarują częstsze posługiwanie się językiem kaszubskim po dołączeniu do zespołu. Nadto przeprowadzona analiza pokazuje, że wykonywanie pieśni po kaszubsku ma także wartość motywującą i inspirującą do nauki języka kaszubskiego oraz przyczynia się do szerzenia świadomości na temat języka, a tym samym podniesienia jego prestiżu. Toteż badania wyraźnie wskazują na promocyjną rolę kaszubskich zespołów muzycznych w podniesieniu wiedzy o języku i kulturze kaszubskiej.

Przeprowadzone badania pełnią niebagatelną rolę w ocenie obecnej sytuacji języka kaszubskiego i pokazują, jakie starania prowadzone są na rzecz kultury kaszubskiej i wzrostu poziomu języka kaszubskiego. A, jak się okazuje, muzyka, która dociera do serc słuchaczy w sposób niekonwencjonalny, sprzyja tendencji do poszerzania przez nich, jak i wykonawców wiedzy o języku kaszubskim i chęci do rozwijania umiejętności w tym języku. Niewątpliwie pełni również funkcję tożsamościową.

Tytułem podsumowania

Rozprawa – jak już wspominałam niejednokrotnie – jest pracą pionierską w zakresie roli zespołów muzycznych w promowaniu języka kaszubskiego i już za sam fakt podjęcia takiej problematyki należy się pochwała. Autorce należy się również pochwała za głęboką analizę tematu i sięgnięcie do szerokiego kontekstu języków zagrożonych. Magdalenę Olkiewicz cechuje logika wykładu lingwistycznego, precyzja w opisie wyników badań i wysoka poprawność języka polskiego. Wartość pracy podnoszą podsumowania po każdym rozdziale, które stanowią wypunktowanie najważniejszych treści rozdziału. Rozprawa doktorska zawiera bogatą literaturę tematu, co świadczy o odczytaniu autorki w temacie. Dodatkowa wartość pracy stanowią liczne fotografie, wykresy i tabele, które dodają kolorytu dysertacji, jak i dopełniają, podsumowują omawiane treści. Nadto wartość rozprawy podnoszą zawarte w niej cztery aneksy.

Reasumując:

Przeprowadzona przez Magdalenę Olkiewicz analiza roli kaszubskich zespołów muzycznych w promowaniu języka i kultury kaszubskiej jest niewątpliwie interesującym studium lingwistyczno-kulturowym, a jego autorka prezentuje się jako dojrzała językoznawczyni, która w sposób logiczny, konsekwentny i precyzyjny analizuje zebrany materiał, formułując samodzielnie wnioski.

Biorąc pod uwagę wysoką wartość merytoryczną przedstawionej rozprawy doktorskiej, jej nowatorstwo, przemyślenia autorskie, umiejętność formułowania merytorycznych wniosków, logikę prowadzonego wykładu naukowego, które pokazują ich autorkę jako dojrzałą lingwistkę, stwierdzam, że rozprawa doktorska **Magister Magdaleny Olkiewicz w pełni spełnia warunki** określone w art.13. 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w danej dyscyplinie naukowej, jaką jest językoznawstwo, oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wnoszę również o wyróżnienie rozprawy i skierowanie jej do druku.

Ewa Komonioska